

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Alfonsi Virvesii Canarien. Episcopi, Philippicæ
disputationes uiginti aduersus Lutherana dogmata, per
Philippum Melanchthonem defensa**

Virués, Alfonso de

Coloniae, 1542

VD16 V 1588

De eodem ad philippica argumenta Philip. VII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33625

leuam impietatis deflectant. Quamobrem libenter admittimus, & æquanimitè ferimus, quod in confessione dicitur, coepisse nos post Lutheri doctrinam docere fidem, & ab a-nilibus fabulis destitisse. Verum, vt a nobis hoc factum est, absq; totius ecclesiæ offensione, quis dubitet, eadem ratione a vobis sine totius orbis Christiani scandalo & commotione fieri potuisse? Quanquam ego antea multo quam scirem quid Lutherus prædicabat, aut quicq; eius præter nomē & hæresis notam audirem, quæcunq; de fide et operibus, de naturæ imbecillitate, & operæ diffidentia nunc scribo, doceram multis annis in Hispania, idq; citra ecclesiæ scandalum, aut offensionem, quæ doctrinam suã agnoscebat, probabat, & vt fidelium mētibus olim impressam amplectebatur. Id ipsum tamen quod dicendum hic fiet, non absq; insectatione improba quorundam, qui sua interesse putabant multa quæ a me dicebantur præteriri, quædam secus exponi. Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos.

Rom. 8

Philippica VII. Quæ ijs argumentationibus respondet, quas ad confessionem in apologia adiecit Philippus.

Actenus exposuimus scripturarum loca, quæ in confessione vestra Germani citantur, & ita exposuimus, vt cæteris omnibus quæ possent afferri, mea quidem sententia, satisfecisse videamur. Nulla enim alia producuntur in apologia, quæ sint efficaciora, sed eadem inculcantur atque identidem occinuntur nobis fides: promissio, verbum Dei, quibus sane rebus

bus nos omnia debere fatemur. Sed vt promissio & verbū
 Dei non apprehendit sine fide, ita nec sine labore, cui promif-
 sa est reges, nec sine bonis operibus, quibus promissa est mer-
 ces, aut certe sine charitate, cui vitę corona promittitur. Quin ^{Iac. 2}
 imo vt contendit Philippus fidei vim oriri a promissioibus
 & verbo Dei, ita verbi Dei virtus a nostris quodammodo
 pendet operibus: Nostris em̄ meritis, vt Ambrosius inquit ^{Ambrosii.}
 ad Irenæum, verbū Dei nobis aut viuūt aut moritur: Nam
 si bona studia atq; opera nostra sint, viuūt, atque operatur in
 nobis Dei verbum, si tenebrosę cogitationes operationesq;
 nostrę sint, occidit nobis sol iustitię. Hęc Ambrosius. Pro-
 missionis igitur verbum fide sane concipitur, non tñ sola fi-
 de, sed charitate viuūt, per quā fides ipsa, iners alioquin et pro-
 pemodum inutilis, ea q̄ promissa sunt operatur. Vt hęc ve-
 ritatem, quā tota scriptura sacra a capite ad calcem vsq; præ-
 dicat, obscuret Philippus, multis vititur verborū inuolucris,
 & solius fidei partes amplexus, depingit nobis modū, quo sit
 sufficiens ad iustificandum, & spiritum sanctum promeren-
 dum, q̄ modus etsi illi & p̄is omnibus, vt dicit, planus sit &
 p̄spicuis, mihi certe hactenus non plene intelligitur. Insultat
 præterea nobis, quod non, vt ille, spiritus sancti motus in-
 numerato habeamus. Dicit, nūquam posse nos dicere quo
 modo spiritus sanctus detur, & quasi ab improbantibus mo-
 dum quem ipse descriperat, alterum quærit apertiorē: Cui
 nos si quæ superius de iustificatione et gratia dicta sunt, non
 sufficiunt, breuius respondemus: Spiritus vbi vult sp̄ ^{Iohan. 3}
 rat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quo
 vadat,

1. Reg. 19 vadat, sic est omnis qui natus est de spiritu. Est enim sibilus
 auræ tenuis, qui, operientibus præ nimio præcedentis vitæ
 pudore vultum, aduenit, si tamen illam respiscendo posue-
 rint. Hoc est enim evidentissimum signum aduentus eius.
 Porro cum adest, non tantum fidem, sed & charitatem effi-
 cit, vt vtracq; iustificet. Caritas enim Dei diffusa est in cor-
 Rom. 5 dibus nostris per spiritum sanctū, qui datus est nobis. Iam
 charitas opus legis est, vt superius diximus, imo & legis sco-
 pus, quare non sola fide sed etiam charitatis lege spiritus san-
 Hiere. 31 ctus iustificat. Post dies illos dicit dñs dabo leges meas in vi-
 sceribus eorū et in corde eorum scribam eas, et ero eis in De-
 um, & ipsi erunt mihi in populum. Hæc vero iustificatio no-
 Hebræ. 9 ui testamenti est, quam Paulus ad Hebræos eodem testimo-
 nio vsus distinguit a veteri, cuius dicit iustificationes fuisse
 culturæ, & sanctum sæculare, nempe tabernaculum, candela-
 bra, mensam propositiōis, &c. Philippus (vt verborum eius
 feriem in disputatione seruemus) quo verbis saltem ali-
 quid addat in apologia, cū rerū nihil prætermiserit cōfessio,
 ait peccatorū remissionē & iustificationem idem esse, probat
 Psalm. 51 testimonio Prophetæ: Beati quorū remissæ sunt iniquitates,
 &c. Quantā vim habeat probatio, iudicent alij: Nobis in re
 minime dubia nullis opus est testimonijs. Ille sua probatiōe
 contentus irridet theologos, qui, vt dicit, disputant frigidissi-
 me, an sit vna duntaxat mutatio, an duæ: interim ipse, vt est
 Philippus callidus sed parum sibi constans, præcedenti periodo nulla
 sibi cōtra- dicit. ferme linea interposita dixerat, remissionem peccatorū præ-
 cedere iustificationem, quod quomodo possit esse, si sunt
 idem

idem viderint eius affectatores. Nos quid hac de re sentiamus superius exposuimus: Ex hac itaq; vt ita loquar, identitate tanquam sibi concessa sic argumentatur: Remissio peccatorum & iustificatio sunt idem, & sola fide sine charitate & operibus bonis, quanuis sint fidei fructus, consequimur peccatorum remissionem, ergo sola fide sine charitate & operibus iustificamur: Et addit, intelligendo iustificationem, ex iniusto fieri iustum. Quibus verbis declarat, nos non ita sola fide iustificari, vt sola fides iustificationem præcesserit, aut promeruerit, sed ita vt iustificatio nostra sola sit fides, qua sola ex iniustis iusti fimus. Hoc nimirum est quod totius disputationis controuersiam habet. Sunt in huius argumentationis antecedente duæ partes, quas maiorem & minorẽ dialecticis appellat nominibus. Maior est, peccatorum remissionem & iustificationem esse idem. Minor, peccata sola sine fide charitate & quibus operibus bonis dimitti. Ex his legitima collectione infert conclusionem, perinde veram atq; fuit hypothesis: nempe, qd sola fide sine charitate & eius operibus iustificemur. Antecedentis priorem partem non probat, quia neminem dubitatur; existimat, quanuis ipse maximam dubitandi causam paulo ante remissionem peccatorum priorem faciens iustificatione præbuerit. Posteriolem ita exponit, & probat. Expositionẽ prius audite, nam bona fide eius verba transcribam. In remissione, inquit, peccatorum, oportet in cordibus vinci terrores peccati & mortis æternæ. Sicut Paulus testatur, dicens: Aculeus mortis peccatum est, poena vero peccati lex. Gratia autem Deo, qui dat nobis victoriã per

Philippica
argumentatio.

Totius disputationis
thema.

Expositio
minoris.
I. Cor. 5

O. domi

dominū nostrę Iesum Christum. Id est, peccatum per terra
 cit conscientias, id fit per legem, q̄ ostēdit iram Dei aduersus
 peccatum, sed vincimus per Christum. Quōd? Fide, cum eri-
 gimus nos fiducia promissæ misericordiæ per Christū: Ha-
 betis expositionem minoris vsq̄ adeo lucidam et perspicuā,
 vt non plus ex toto libro, atq̄ ex illa possitis intelligere. Vo-
 bis o germani non dubito quin facilius sit intellectu, vtpote
 versatis in eius & Lutheri doctrina, quibusq̄ notæ iam du-
 dum fuere illorum phrasēs atq̄ periphraēs. Mihi vero cum
 gymnasticus sim et sophista, apertior erat minor propositio,
 priusq̄ exponeretur. Siquidem de expositione hoc tantum
 intelligo (si quicq̄ habet intellectu dignū) quod cum lex da-
 mnet, & iram operetur, oportet nos aduersus illā fortiter in-
 surgere, & concepta fiducia misericordiæ Dei, quæ saluat, q̄
 qd lex fuerit in nobis operata prorsus abijcere, hoc est, quod
 difficulter quidem & allucinando (q̄ mea est hebetudo) po-
 tui ex verbis expositionis colligere. Quod si verē est, nulli
 sunt iustificatiores, vt ita loquar, q̄ adulteri, homicidæ, fures,
 sacrilegi, qui omnes egregie insurgunt aduersus legem, quin
 & plurimi eorum fiducia misericordiæ Dei, & promissio-
 num abutentes (nihil enim illis tam versatur in ore) firmissi-
 me credunt se fore seruandos: & erūt fortassis, sed si fidei ad-
 iecerint legis obseruationem, hoc est, Dei & proximi dilecti-
 onem, alioquin dæmones credunt & cōtremiscunt. Sed iam
 minoris expositione dimissa, ad probationē accedamus: nā
 hoc opus hic labor est, in quo summa totius cōtrouersię sta-
 tuitur, Philippo asseuerante, solam fidē sufficere ad peccatorę
 remissā

Iacobi 9

remissionem, nobis vero charitatem vt necessariam addenti
 bus, vel propter id, quod Christus ait: Dimissa sunt ei peccata ^{Luce 7}
 ta multa, quoniam dilexit multum. Hac in re qui vicerit, cau-
 sam obtinuit: Adeste igitur animis viri germani, adeste, in-
 quam, omnes obsecro, quibus cordi est Christiana philo-
 sophia, & huc omnes ingenij neruos intendite, nam haec
 nus loquuti sunt principes & populi, qui Lutherano do-
 gmati nomen dederunt, quorum nulla aut praeuulgaris so-
 let esse sapientia, nunc solus loquitur Philippus, & loquitur
 mysteria de arcanis Lutheri thesauris exprompta: nos vero
 nihil aduersus ea nouum, nihil reconditum, & nunc demum
 post tot seculorum volumina reuelatum proferemus: sed sim-
 plicem veritatem, sacris tantum literis innixam. Vtrorumque
 iudices oēs viri boni, atque adeo ecclesiae membra sunt. Duo-
 bus medijs innititur tota Philippicae argumentationis ener-
 gia: alterum sumit a ratione mediatoris & propiciatoris, qui
 est Christus Iesus, alterum a ratione propiciationis: quod ta-
 men in idem recedit, nec est aliud quam prioris repetitio &
 explicatio, qua res non dilucidior, sed prolixior fiat. Idcirco
 nos vna respōsione vtriusque vim declinabimus, nam media-
 tionis rationem inferius repetemus. Et priori itaque medio, vt
 non solum se theologum, verum & dialecticum ostendat, argu-
 menti primo colligit, deinde multis collectionem testimo-
 nijs confirmat. Collectionem ad hunc modum exorditur.
 Sic igitur probamus minorem: Ira Dei non potest placari <sup>Probati
 minoris.</sup>
 si opponamus nostra opera, quia Christus propositus est
 propiciator, vt propter ipsum fiat nobis placatus pater:

O ij Chri

Christus autem non apprehenditur tanquam mediator, nisi fide. Igitur sola fide consequimur remissionem peccatorum. Hæc summa collectiōis est, ipsius Philippi verbis proposita, ad cuius examen dialecticos omnes & rhetores appello, ut mecum expendant huius argumentationis vim, an scilicet quicquam efficiat eorum, quæ colligenda proposuerat, & an periodi finis apte reddat, quæ pollicita sunt principia. Dicit verborum has esse nugas, se serio & de rebus grauissimis argumentari, & ideo res potius quam verba esse metiendas. Ego vero quod possum res nisi verbis intelligere, aut verba nisi verbis refellere, nec aduersus tantum dialecticum qui per gradus procedit, & maiorem seiungit a minori, quas dialecticis nominibus appellat, scio nisi dialectice agere: Per dialecticæ ergo certissimas regulas respondeo in argumento, si ad aliquem ordinem redigatur, committi fallaciam consequentis, nam ut dispositum est a Philippo, nulla responsione videtur esse dignum. Cæterum esto quod in forma non peccasset, animaduertamus an defecerit in materia, hoc est, utrum vera sint omnia, quæ proponuntur ad colligendum, quod si non sunt, poterit conclusio esse falsa, etiam cum optime collegerit in argumento. Ira Dei non potest, inquit, placari: si opponamus nostra opera, &c. Si nostra vocat ea, quæ nos sine peculiari Christi gratia perpetramus, quæ sunt propriissime nostra, verum est pronunciatum, si vero opera nostra intelligat, illa etiam quæ nos Christi gratia adiuti facimus, falsum & vanum. Nam hæc possunt iræ Dei opponi, quãdoquidem in illis, tamen si humana opera negare non possunt, quate

quatenus tamen bona sunt, opponitur Christus, in quo iusti manent, & quem tam diu manentem in se habent, quandiu bonorum operum retulerint fructus. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Quemadmodum igitur si iudicis iræ opposueris diploma tua manu confectum, subscriptum, tamen principis manu & eius sigillo firmatum, non tuum, sed principis opus iudici opposuisti ita & viri iusti, non modo noui, verum & veteris testamenti, quibus fide & experimētis nota erat Christi tametsi venturi virtus, humana opera ausi sunt opponere iræ Dei, vt hic: Memento domine David & omnis mansuetudinis eius. Et hic: Memēto domine, inquit Ezechias, quod ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & qđ placitum est coram te fecerim. Et Hier. Attende domine ad me, & audi voces aduersariorum meorum. Nunquid reddi tur pro bono: malum, quia foderunt foueam animæ meæ? Recordare quod steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & vt auerterem indignationem tuā ab eis: Rur- sus David; Dixit vt disperderet eos, si non Moyse electus ei- us stetisset in confractione in cōspectu eius, vt auerteret iram eius ne disperderet eos. Et multa id genus, quæ in sacris lite- ris extant, quæ etsi mystice dicta sint de Christo, verissime tamen ijs, de quibus dicta sunt, euenerunt per Christum, vt ex illorum apparet historijs. Denicq; David, Nabuchodono- sor, Niniuitæ, Petrus apostolus, Maria Magdalenæ, & alij multi quorum pœnitentiā describitur in sacris literis, lachry- mas, elemosynas, preces, ieiunia opponebant iræ Dei. Quid

O iij aūt

Iohan. 15

Opera hu-
mana op-
ponere pos-
sumus iræ
Dei

Psal. 1 1

4. Reg. 10

Hier. 18

Psal. 103

Gene. 19 aũt mirum si homines irato Deo humana opposuerint opera, cũ ipse Deus Sodomæ & cæteris ciuitatibus iratus pollicitus sit fore, vt vel propter decem iustos ciuitatem non euerteret? Quin & seruata est Segor ciuitas, ad quã Loth iustus confugerat, idq; propter Abraam. Cum em̃ subuerteret dñs (ait scriptura) ciuitates regionis illius recordatus est Abraæ, & liberauit Loth de subuersione vrbium, in quibus habitauerat: Vanum est igitur quod prior pars antecedentis proposuerat, non posse scilicet nos humana opera iræ Dei opponere, opposuerunt enim multi cum sua tum aliena: Est etiam falsum, quod in minore dicitur, nempe quod Christus non apprehenditur tanq̃ mediator, nisi per fidem. Mediatorem em̃ fides & desiderium apprehendunt, quod idipsum etiam exemplo monstremus. Si qua in rebus humanis controuersia transigenda est mediatore, oportet vt dissidentium vterque velit controuersiam finire, nec velit, modo verum statuat, intra se quicq̃ reijcere eorum que mediator & interpretis iudicauerit alterutri necessaria ad litem dirimendam. Hæc omnia voluntatis opera sunt, quibus accedat necesse est fides, qua vterque fidat illi quem sibi delegerint mediatorem, & credant tam bonum esse iudicem, tam æquum & iustum, vt neutrum sit grauaturus. Hæc notissima sunt experimento, ex quibus constat quod mediatorem non sola fides apprehendit, sed fides & amor finiendi litem, & propositum vna exequēdi, quicquid mediator iudicauerit necessariũ. Quod cum ita sit, facile colligitur iustificationem mediatoris, fide, & eorum qui iustificandi sunt operibus obtineri, & non sola fide,

Fidem &
amorem
apprehen-
dit media-
tor.

la fide, quod Philippus conatus est astruxisse. Dicit tamen
 ea quæ nos fidei addidimus necessaria esse vbi mediator
 non est per se sufficiens ad leniendum alterum illorum, quos
 reconciliat, nec ad placandum, vt ignoscat alteri, a quo est
 offensus. Christus autem mediator Dei & hominum a pa-
 tre nobis propositus, non ab hominibus electus, potens est,
 in eo in quo passus est ipse & tentatus, & eis qui tentantur ^{Hebr. 2}
 auxiliari: idq; vt ait Paulus, vt repropiciaret delicta populi.
 Idcirco non est opus ad huiusmodi reconciliationem ope-
 ribus nostris aut electione. Verum ais. Non fuit opus no-
 stris operibus, vt ipse pro nobis intercederet, aut mediator
 fieret & pontifex, quemadmodum opus est inter homi-
 nes, vt quem mediatorem aut arbitrum opponere in cau-
 sa volueris, bonis antea operibus præuenias, & illum pro-
 mereris officijs: nec est etiam opus vt illum prece aut pre-
 cio ad intercedendum inuites, quod fieri solet inter homi-
 nes, nihil horum opus fuit nobis, vt Christus pro nobis
 non solum mediator, verum & propiciator intercederet:
 Quis enim prior dedit illi vt retribuatur ei? Quis sibi talem
 potuit promeruisse mediatorem? Quis illum vel prece vel
 affectu saltem interpellasset ad intercedendum pro nobis
 nisi Deus illum vltro proposuisset, vt ait Paulus, propi- ^{Roma. 3}
 ciatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iu-
 stitiæ suæ? Totum hoc, iuxta eundem Paulum, donum ^{Eph. 3}
 Dei est, non ex operibus, vt ne quis gloriatur: ipsius enim
 sumus factura, creati in CHRISTO IESV in ope-
 ribus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.
 Pul-

Ephe. 2 Pulchre Apostolus iustificationem nostram creationem ap-
 pellauit: quia sicut nemo mereri potuit vt crearetur, nemo
 praeuenire valuit officio creatorem, ita nemo potuit mereri
 vt iustificaretur, hoc est, nemo propiciatorem officio praeue-
 nire: sed ipse sua sponte propter nimiam charitatem, qua di-
 lexit nos, dignatus est causam nostram agere apud patrem,
 (cuius etiam voluntate fiebat) iuxta iusiurandum quod iu-
 rauerat ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. Nec
 semel duntaxat Christus hoc fecit, absit enim, vt hoc tantum
 crimen, quod Philippus aduersus nos comminiscitur, agnos-
 scamus. Semel quidem pro peccatis nostris mortuus est: at
 quotidie interpellat pro nobis. Est enim propiciatio pro pec-
 catis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro to-
 tius mundi. Veruntamen cum eius reconciliatio conuersio
 & iustificatio nostra sit, vt Philippus non negabit, non recon-
 ciliat nisi conuertamur: tamen si gratiae sit eius quod conuert-
 timur: non reconciliat nisi volentes, quanuis ipse dederit vt
 velimus. Iam conuerti non tantum credere est, quoniam auer-
 sio non tantum est incredulitas, sed (quod vos optime con-
 fessi estis) peccatum, quo voluntas malorum non adiuuante
 Deo auertit se ab eo. Ad eundem modum iustificatio non est
 tantum fides, sicut nec in iustitia tantum est infidelitas, sed om-
 nis iniquitas, quod & ipsa ratio nominis prae se fert. Inter-
 cedit ergo mediator noster pro ijs quorum nulla opera prae-
 cesserunt, vt reconciliarentur, qui non priores dilexerant,
 vt redamarentur: sed eius intercessio facit, vt amemus: & hac
 maxime ratione reconciliatio dicitur. Conciliatio enim mu-
 tuus

Luce 1,
Roma. 6

Hebr. 9

Rom. 8

1. Iohan. 2

Cōuersio.
Auerfio.

Cōciliatio

trus voluntatum solet esse complexus. Hæc nostra conuer-
 sio est: hæc nostra iustificatio, hoc est, ex iniustis fieri iustos, ex
 inimicis amicos. An audebit Philippus iustificationem se-
 iungere ab amicitia: aut erit qui neget, nihil aliud nobis esse
 iustificari, quam ex inimicis amicos fieri: Porro amicitia non
 fidei tantum, sed præcipue charitatis est, a qua, sola nominis
 varietate, discernitur: quam obrem vt iustificatio sine amici-
 tia ita sine charitate fieri nequit: charitatem vero affectus con-
 tinet, opera præstant. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego
 præcipio vobis. Et iterum, Si præcepta mea seruaueritis, ma-
 nebitis in dilectione mea. Quod si Philippus velit, vt ea quæ
 libera oratione digesta sunt, nos quoque dialectice colliga-
 mus, & argumentationis nostræ (quod ipse fecit) maiorem
 distinguamus a minore, facile (vt ille per identitatem remis-
 sionis peccatorum & iustificationis conatus est iustificatio-
 nem soli fidei ne quicquam tribuere) nos ab eo, quod iustifi-
 catio & reconciliatio sunt idem, iustificationem sine charita-
 te fieri non posse demonstrabimus. Sit autem hæc argumen-
 torum dispositio. Iustificatio & reconciliatio sunt idem: &
 reconciliatio non potest fieri sine dilectione: ergo nec iustifi-
 catio. Maior nota est: minorem probo a diffinitione ad dif-
 finitum. Est enim reconciliatio mutux dilectionis restitutio,
 vt conciliari cuiquam est illum mutuo diligere. Nunc rur-
 sus colligo. Iustificatio non potest esse sine dilectione: & di-
 lectio & charitas sunt idem: non ergo potest esse sine chari-
 tate. Maior est præcedenti argumentatione probata: minor
 simplici vocum significatione nota. Iam vt manifestius ap-
 Ppareat,

Reconci-
liatio.

Iohan. 15

Ibidem.

Catholica
collectio.

pareat, nos oppositum Philippicæ assertionis demonstrasse: tertia nobis est repetenda collectio. Iustificatio non potest fieri sine charitate: ergo non fit sola fide, quod Philippus demonstrandum proposuerat: Hæc pueriliter Philippi dialecticè data sint. Nunc ad ea quæ grauiori stylo ex sacris literis deduximus hoc addamus. Quod etsi potuit Christus pro ijs, qui iniusti fuerant intercedere, atq; adeo hac illos ratione beneficio prouenisse, non tamen potest iniustos, quandiu sunt iniusti, iustificare: sed oportet vt ille conferat iustitiam, ipsi vero aut operibus aut saltem affectu præuenientis gratiæ munera comitentur, et ita largiente Christo, ipsis vero, de adultis loquor, cooperantibus, ex iniustis iusti fiant. Alioquin cur non iustificet dormientes: si nihil agentes iustificare consuevit: iam iustitia, ne rursus contendat Philippus esse solam fidem: superius diximus quid significet, & habemus eius confessionem in apologia, quod continet vtramque legis tabulam. Quod si iustitia vtramque continet, aut quod proprius dixerim, vtracq; continetur, & non iustificamur nisi iustitia: qui poterit, nisi a seipso dissentiat, iustificationem ab vtracq; tabula separare? Quod tamen tandiu facit, quandiu illam soli fidei conatur tribuere: Dixerit tamen aliquis: nihil horum, tametsi videntur verissima, potest constare cum ijs, quæ passim ecclesia docet, & exercet: Nam pueri citra infantiam iustificantur non charitate, non dei & proximi dilectione, nullis denique meritis aut operibus, nisi sola baptismi susceptione, cui non videtur, quid cooperari possit puellus recens natus, nisi frigida, quod carnis est, reluctari. Latro etiam

Iustitia
continet
vtramque
legis tabu-
lam.

Inuoc. 29

in

In cruce sola videtur fide iustificatus, nullis (quod constat) decalogi operibus exhibitis: Huius obiectionis prius exemplum non magis aduersus nos, quam aduersus Philippum produci videtur: vt enim puer opera, ita nec fidem habere potest, qua iustificetur in sacramento: cui tamen sacramento suscepto, nec Philippus nec Lutherus iustificationem negant, nec quisquam alius Christianorum, praeter minutulos quosdam haereticos diuinæ virtutis ignaros, qui fastidio nominis Lutherani hoc cæteris erroribus addiderunt, quo se noui dogmatis insolentia pauci a multis, a literatis idiotæ seiungerent: Non igitur habet hic Philippus fidem magis quam nos charitatem, cuius interuentu dicat, puerum in baptismi susceptione iustificari: Quod si ad communem ecclesiæ fidem recurrat, eodem iure & nos ad ecclesiæ communem charitatem & cæteras virtutes recurremus, quibus puerum ecclesia amplectitur, & Christo regenerandum sacramenti beneficio offert: in qua regeneratione non communis fides & charitas tantum intercedit, verum & proprijs harumce & aliarum virtutum muneribus infans donatur, ita vt nullo modo sine fide & charitate habitu saltem si non exhibitis actu, quisquam iustificetur: Infans ergo admotus sacramento habet charitatem & cæteras virtutes, quibus præstanda est lex: eo modo quo habet fidem, hoc est, habitu, quem vocamus infusum, & hoc ei sufficit, propter illam præuentionem mediatoris, de qua modo diximus, qua præoccupat immerentes, vt eos Deo patri reddat gratos & charos, quod vt sine gratia ita

P ij sine

sine charitate fieri nequit, quod ipsa nominum simplex intelligentia declarat. Hæc de priori obiectionis exemplo. Posteriori vero respondeo latronem haud sola fide iustificatum, sed etiam charitate & tolerantia instantium cruciatuū, quos si nō pro Christo, cum Christo tamen est passus, ita ut quod hic patientiam nō amiserit, quam aliter amisit, non sola fides, 1. Cor. 13: verum & charitas esse videatur in causa, de qua Paulus prædicat, quod patiens sit & omnia ferens, hanc, præter eam quā habuit in Christum, exhibuit etiam proximo, pia illum oburgatione corripiendo. Siue igitur argumentationibus, siue exemplis nobiscum agant aduersarij, nunquam euincunt hominem sola fide iustificari, quia contra rationem est iustitiæ, a qua sumitur iustificatio. Hæc ad Philippicas collectiones & argumenta satis sit respondisse. Nam cætera omnia, haud possum animum inducere, ut tam prolixè discutiam cum eiusdem sint farinae cum præcedentibus, nec quicquam in eis multiplicat nisi verba. Quod si quid habent virium, a testimonijs habent scripturarum, quibus innituntur, ipsa vero testimonia plus multo valerēt simpliciter proposita, quā in disputationis aciem per Philippum ordinata: Quod id ipsum nō ideo dico, ut artis vsum in eo vituperem: est enim omnis humanæ ratiocinationis vis ad diuinam certitudinem collata inutilis prorsus & inualida, sed ne quis me existimet cætera argumenta metu declinare. Haud enim ut contendere, aut gloriolæ quicquam humanæ captarem, hunc laborem suscepi, sed ut mihi & cæteris quibus opus est admonitio nostra, prodesset: Quare si quid me Philippus cogeret scri-

scripturis aut solidis rationibus credere, quod antea ignoras-
sem, ingenue illi, ita me Deus amet, ac libentissime crederem,
sed nihil huiusmodi sum hactenus eius lectione librorū ex-
pertus: Testimonia igitur, prætermisissis argumentis quæ pro
sententia sua producit bona fide recensebo. Illorum plura
sunt ex epistola ad Rom. cap. præcipue III. & IIII. quæ inte-
gra citat, sed nos illis paulo ante respondimus copiosius, ex-
ponentes quid Paulus his duobus capitibus, quid tota epi-
stola tractet. Quamobrem tam illa quam reliqua omnia qui-
bus respōsum est, consulto, ne repetitio fastidium vobis affe-
rat, præteribo. Cætera sunt hæc:

Per ipsum habemus accessum ad patrem per fidem. Rom. 5

Iustificati ex fide pacem habeamus erga Deum. Rom. 10

Nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Chri-
sti & non ex operibus legis. Gala. 2

Dedit potestatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine
eius, qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex
voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Iohan. 1

Sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto, ita exaltari oportet
filium hominis, vt omnis qui credit in ipsum non pereat. Iohan. 3

Nō misit Deus filiū suum in mundū, vt iudicet mundū, sed
vt saluetur mūdus per ipsum. Qui credit in eū nō iudicatur. Ibidem.

Notum igitur sit vobis, viri fratres, q̄ per hunc vobis remis-
sio peccatorum annunciat, & ab omnibus quibus nō po-
tuistis in lege iustificari, in hoc omnis qui credit iustificatur. Acto. 13

Hic est lapis qui reprobatus est a nobis ædificantibus, qui fa-
ctus est in caput anguli, & non est in aliquo alio salus: Nec Acto. 4

P iij. enim

enim aliud nomen est sub coelo datum hominibus, in quo oportet nos saluos fieri.

Acto. 15 Fide purificans corda eorum.

Abac. 5 Iustus ex fide sua viuet.

Isaia 55 Notitia eius iustificauit multos.

Post hæc addit etiam testimonia quorundam procerum ecclesie, ne quid nouum docere videatur.

Ambrosi. Ambrosius in epistola ad Irenæum: Subditus autem mundus eo per legem factus est, quia ex prescripto omnes conueniuntur, & ex operibus legis nemo iustificatur, id est, quia per

Rom. 3 legem peccatum agnoscitur, sed culpa non relaxatur. Videbatur lex nocuisse, quæ omnes fecerat peccatores, sed veniens

dominus Iesus peccatum omnibus, quod nemo poterat euasare, donauit: & chirographum nostrum sui sanguinis effusione deleuit: Hoc est quod ait, superabundauit peccatum per

Col. 2 legem, superabundauit autem gratia per Iesum: quia postquam totus mundus subditus factus est, totius mundi peccatum abstulit, sicut testificatus est Iohannes dicens: Ecce agnus Dei ecce qui tollit peccata mundi: & ideo nemo gloriatur in operibus, quia nemo factis suis iustificabitur, sed qui iustus est, donatum habet, quia post lauacrum iustificatus est.

Rom. 5 Fides ergo est, quæ liberat per sanguinem Christi, quia beatus ille cui peccatum remittitur, & venia donatur.

Iohann. 7 Augustinus de spiritu & litera, Ideo quippe proponitur iustitia legis, quod qui fecerit eam, viuet in illa, ut cum quisque infirmitatem suam cognouerit, non per suas vires neque per

literam ipsius legis, quod fieri non potest, sed per fidem con-

ueniuntur, sed per fidem con-

ueniuntur, sed per fidem con-

ueniuntur, sed per fidem con-

cilians iustificatorē, perueniat, & faciat, & viuat in ea: Opus Heb. 12
 enim quod qui fecerit, viuet in eo, non fit nisi iustificato. Iu-
 stificatio autem ex fide impetratur, &c. Et paulo post: Ex le Hebræ. 2
 ge timemus Deum: ex fide speramus Deum: sed timētibus
 pœnam, absconditur gratia. Sub quo timore anima labo-
 rans, &c. Per fidem confugiat ad misericordiam Dei, vt det,
 quod iubet: Hæc ex patribus. Pollicetur autem se recitatu-
 rum esse paulo post alia quædam: sed, quod ait ille. Pollicitis
 diues quilibet esse potest: Post cathalogum tam multorum
 testium miratur Philippus, aduersarios suos tot locis scripturæ
 nihil moueri, quæ aperte, inquit, tribuant iustificationem
 fidei, & quidem detrahunt operibus: & quasi perorans his
 verbis, post alia multa concludit. Hactenus satis copiose o-
 stendimus & testimonijs scripturæ et argumētis ex scriptu-
 ra sumptis, vt res magis fieret perspicua, quod sola fide con-
 sequimur remissionem peccatorum propter Christum, &
 quod sola fide iustificemur, &c.

Rom. 3

Nos vero, etsi ad Philippi argumenta respondimus, testi-
 monia tamen non mouent solum, verum eatenus promo-
 uent, vt fateamur, quod fide conferatur nobis peccatorum
 remissio & iustificatio propter Christum: quodque fidem
 nihil operis boni præcessit in nobis, quo meremur eandē fi-
 dem, quæ donum Dei gratuitum est, & per eam peccatorū
 omnium remissionem accipere: hæc, inquā, fateamur, q̄ om-
 nia ista scripturæ loca, aut eorum plura pronunciant: Quod
 vero sola nobis hoc fide contingat, non fatemur, quia nec
 ista nec alia testimonia dicunt: Nunquam enim scriptura
 chari-

Per fidem
 in Christo
 remissio
 peccatorū.
 Opera ex
 parte no-
 stra nulla
 præcesse-
 runt meri-
 toria fidei

charitatem exclusit a iustificatione: nec vox exclusiua, etiam si fidei adderetur, (quæ tamen nunquam est addita) cætera omnia excluderet: quando non potest excludere gratiam. Sed cum operibus iustificari negamur, excluduntur cū præcedentia merita: tum iudaicæ legis opera, illa etiam, quibus sine fide videbatur obtemperari decalogo: ipsa vero iustificatio dum fit, vt non sine fide, ita nec sine charitate fieri potest. Iam aduersus testimonia quæ producta sunt a Philippo nunquam committam, vt alia, quod ordo disputationis videtur exigere, me producturum esse pollicear: impium enim esset, credere: sancti spiritus oracula sibi vicissim esse contraria. Eadem autem, quæ citata sunt a Philippo, nobis sufficient, si recte intelligantur, & non illis inferatur, sed ab illis auferatur vestra sententia: Siquidem Paulus dicens, corde creditur ad iustitiam, non soli fidei tribuit iustificationem, hoc est, non pronunciat, hoc duntaxat hominem esse iustum, quod credit, etiam si tam solide vt possit etiam sua fide montes transferre: tantum dicit, opus esse fide, ad hoc vt iustificemur vera legis obseruatione, quæ sine fide nec seruari potest: nec seruata, quod Iudæi pertinacissime contendebant, iustificare. Hoc non magis est iustificationis summam soli fidei tribuere: quam si dixeris, armari aliquem ad victoriam, esse victoriæ summam in arma sola conferre. Fit autem Pauli intentio perspicua, ex eo quo addit: Ore autem confessio fit ad salutem: Oris confessionem non tantum eam quæ lingua profertur, sed quodlibet signum, quo pietatem exterius profitemur, appellauit. Inter quæ præstant proculdubio ver-

Spiritus s.
contradi-
cit seipsum
dicta Phi-
lippi sint
vera.

Rom. 10

1 Cor. 13

bis

bis opera: quoniam qui dicit se nosse Deum, & mādāta eius ^{1. Iohan. 1}
 non custodit, mendax est. Expressius ergo & vt ita dixerim,
 ineffabilius opera fidem cōfitentur quam verba, tamen si oris
 confessio specialiter ad sacramenta referatur, quibus, fidei ad-
 iunctis, gratia nobis aut datur primo, aut semel accepta pro-
 uehitur: qua gratia, si tamen ociosa desidia nostra non fuerit,
 æternam felicitatem assequimur: Illud igitur Pauli: Corde
 creditur ad iustitiam, fidei necessitatem significat, non tamen
 eius solius sufficientiam. Ad eundem modum, quod Iohan- ^{Iohan. 1}
 nis I. dicitur: dedit potestatem filios Dei fieri, his qui credūt
 in nomine eius, aperte docet, fide nobis aditum fieri ad fili-
 orum Dei adoptionem, non sola fide filios Dei esse, ac per-
 inde nec sola fide iustificari. Non omnes iusti sunt filij Dei.
 Per fidem igitur potestas datur credentibus, vt filij fiant cha-
 ritate, quæ sola, vt inquit Augustinus, diuidit inter filios re- ^{Augustin.}
 gni & filios carceris.

Si Deus pater vester esset diligeretis vtique me. ^{Iohan. 8}

Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: o- ^{Matth. 5}
 rate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij
 patris vestri, q̄ in coelis est. Charitas ergo est qua filij Dei atq̄
 adeo iusti simus, cuius rei potestatem, nullis præcedentibus
 meritis, sed fidei tm̄ privilegio accepimus. Neq̄ quicq̄ aliud
 verba Iohannis Euāgelistæ significant. Locis igitur istis que
 citantur a Philippo, ne per omnia nunc euagetur oratio, ad-
 denda sunt alia, vt vtrisque collatis, facilius intelligantur al-
 terutra. Non omnia hic, sed quædam ex multis subiiciemus.

De peccatorum remissione.

Q Di

- Lucae 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.
 Lucae 11. Qd̄ superest date eleemosynā, & ecce oīa mūda sunt vobis,
 1. Petri 4. Charitas operit multitudinem peccatorum.
 Lucae 16. Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniqui-
 tatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.
 Dani. 4. Peccata tua eleemosynis redime.
 Eccī 3. Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna resistit peccato.
 Tob. 12. Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata,
 & facit inuenire vitam æternam.
 De iustificatione quod non sola fide, sed etiam legis obser-
 uatione, hoc est, charitate, a qua lex pendet & pro-
 phetæ, homini contingat,
 Math. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.
 Psalm. 118. Lex domini immaculata conuertens animas.
 Psalm. 118. Legem pone mihi domine viam iustificationum tuarum.
 Eodem. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte perissem in
 humilitate mea. In æternum nō obliuiscar iustificationes tu-
 as, quia in ipsis viuificasti me.
 Rom. 2. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed facto-
 res legis iustificabuntur.
 Eodem. Si igitur præpucium iustitias legis custodiat, nonne præpu-
 cium illius in circuncisionem reputabitur, & iudicabit id
 quod ex natura est præpucium legem consummans, te qui
 per literam & circuncisionem præuaricator es legis?
 Rom. 3. Legem non destruimus per fidem, sed magis statuimus.
 Quomodo?
 Gal. 6. Quia fides per dilectionem operatur. Nempe iustificationē.
 Quod

Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnē ^{Rom. 3}
 Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati,
 & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio le-
 gis impleretur in nobis: qui nō secundum carnem ambula-
 mus, sed secundum spiritum.

Gloria honor & pax omni operanti bonum. ^{Rom. 2}
 Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charita- ^{1. Cor. 13}
 tem autem non habuero, nihil sum.

Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, ope- ^{Iacobi 2}
 ra autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum?

Fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa. ^{Eodem.}

Ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. ^{Eodem.}

Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine o- ^{Eodem.}
 peribus mortua est.

Qui facit iustitiam iustus est. ^{1. Iohan. 3}

Quantū Iohannes non contentus iustitiam facienti tribuere,
 credenti, si nihil habeat nisi fidem, negare, vsq; adeo charitatē
 extollit vt in illam solam salutis humane summam videatur
 contulisse, quippe quod sicut Iudæi de sola diuina lege, ita
 Christianorum quidam iam cœpissent inter voluptates &
 facinora de sola sibi fide blandiri. Quos Iacobus, Petrus et Iohannes
 quasi ex condicōto integris epistolis insectantur: Nā
 Petrus etiam apostolus epistola præsertim secunda multus
 est in amouendo hoc errore, aduersus quem non suam tan-
 tum ait esse doctrinam, quod fides sine charitate hominē ser-
 uare non possit, verum & Paulū citat, cuius maxime verbis
 perperā intellectis (quod nunc Lutherus facit et Philippus)

Q ij bo

F. ALFONSVS VIRVESIVS

bonorum operum contemptores videbantur abuti. Factu-
rum me operæ precium existimo, si, quo minori negotio hæc
omnia comprehendantur, epistolæ secundæ principium &
finem ipsius apostoli verbis protulero. Declarat se primo ad
eos scribere, qui fidem Christi apostolica communione sus-
ceperant, quos salutat & admonet accepisse a Deo ingentia
munera, sed esse maiora multo promissa etiam usq; ad natu-
ræ diuinæ consortium, ijs qui mundi huius cupiditates de-
clinauerint. Atq; hoc exordio fidelium animis erectis, mox
ad exhortationes & præcepta se confert: Vos, inquit, curam
omnem subinferentes ministrare in fide vestra virtutem, in
virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiã, in ab-
stinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in
pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternita-
tis charitatem: Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, nõ
vacuos, nec sine fructu vos constituent in domini nostri Ie-
su Christi cognitione: Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus
est, & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis vete-
rum suorum delictorum: Quapropter fratres magis satagite,
vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem
faciatis, &c. Hæc in epistolæ principio, vbi vacuam significat
fructus, atq; adeo inutilem cognitionem Christi, q̄ fidei est,
nisi, quas cõmendauerat, virtutes adsint, quibus superetur cu-
piditas, porro vt adsint, fides proculdubio est in causa, quip-
pe quod primũ gratiæ munus sit, cæterisq; virtutibus aditũ
aperiat, cũ qbus profecto iustificat, sine eis vero iustitiæ fru-
ctus expers omnino remanet: Nã charitati ac cæterarũ virtu-
tum

2. Petri II

tum operibus tantum Apostolus tribuit, vt per ea non fidei ^{1. Petri 3}
 vocationem modo, verum & electionem nostram (quæ vo-
 catis ad fidem sufficere videretur) robur & certitudinem ad-
 ipisci pronunciet. Satagite, inquit, vt per bona opera, certam
 vestram vocationem & electionem faciatis: Iam postrema
 eiusdem epistolæ verba videamus: Cum igitur hæc omnia ^{2. Petri 3}
 dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conserua-
 tionibus & pietatibus expectantes & properantes in aduen-
 tum diei domini, per quē cœli ardentes soluentur, & elemen-
 ta, ignis ardore tabescent: nouos vero cœlos & nouam terrā,
 & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Pro-
 pter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati
 & inuiolati ei inueniri in pace, & domini nostri Iesu Christi
 longanimitatem salutē arbitramini, sicut & charissimus fra-
 ter noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit
 vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquēs in ijs de his, in quibus
 sunt quædam difficultia intellectu, quæ indocti & insta-
 biles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum
 perditionem. Vos igitur fratres præscientes custodite, ne in-
 sapientium errore traducti, excidatis a propria firmitate: Cre-
 scite vero in gratia & in cognitione domini nostri et saluato-
 ris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis:
 Amen. Vsq̄ adeo Petrus vehementer increpauerat vitia, vs-
 que adeo virtutes extulerat, vt veritus sit demum, ne (vt ægre
 se homines in medio sistunt) essent, qui eius doctrina crede-
 rent suis se meritis, suis viribus esse seruandos, quod quidem
 etiam virtutibus fidei præsertim & charitati sit mercedis no-

Gratia ab
operibus
nunq̄ sepa-
randa est.

Cur Pau-
lus in multis
sic in com-
mendanda
fide.

Rom. 8

mine promissum, gratiæ tamen prærogatiua (quam Christi longanimitatem Petrus appellat) credendum est homini contingere. Nusquam enim ita separanda est ab operibus gratia vt sine illis, saltem interioribus, hominem seruare possit, aut quenq̄ facere beatum, quem prius non reddiderit bonum & iustum. Porro vt beatitudo non solius est intellectus, sed etiã voluntatis, ita bonitas & iustitia non solius est fidei, sed etiam charitatis. Quas virtutes apostolica doctrina non Petri solũ verum & Pauli epistolis semper coniungit. Etenim quod Paulus quædam pro fidei virtute magnificentius differit aduersus Iudæos, necessitatis fuit illorum temporũ, in quibus Iudæi carnales & crassi vana legis nec obseruatae nec intellectæ p̄sumptione Christi gratiam & fidem, vt rem minime necessariã, aspernabantur. Dum igitur in eorum stolidam perfidiã Paulus inuehitur, quædam admiscet aduersus opera, quo fidei necessitatem ostendat: quæ sunt vt Petrus ait, difficilia intellectu, & quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Prædicat certe non minus vere quam confidenter, neminem iustificari posse, nisi per fidem Iesu Christi, nõ quod sola iustificet fides, quæ etiam si maxima fuerit, nihil esse hominẽ sine charitate pronunciat: sed quod fidei sit, nõ meritorũ nostrorum, aptos nos reddere, ad hoc vt iustificatio legis impleatur in ijs, qui non secundum carnem ambulant, sed secundũ spiritum. Iustificatio ergo, legis est: fidei vero: quod legẽ præstare possimus, vt iustificemur. Denicq̄ nihil est in sacris literis frequentius, quã iustos appellari eos, qui per gratiã mediatoris adiuti, legẽ decalogi

calogi seruauerūt. Huiusmodi iusti ex fide, aut in fide sua di-
 cūtur viuere non qđ sola fides conferat vitā, quā sola non ha- Iacobi. 2
 bet: sed quod nulla possit inueniri via, ad bene beateq; viuē-
 dum, licet multoties multisq; sit laboribus quæsitā, præter fi- 1. Iohan. 3
 dem, cuius est ad charitatis viam perducere, alioquin qui nō
 diligit, etiam si credat, manet in morte. Est huius expositionis
 autor Augustinus de ciuitate dei ad Marcellinum lib. XIX. August.
 cap. III. his verbis: Si ergo quæritur a nobis, quid ciuitas dei
 de his singulis interrogata respondeat, ac primum de finibus
 bonorum malorq; quid sentiat, respondebit æternam vitā
 esse summum bonū: æternā vero mortē summū malū, pro-
 pter illā proinde adipiscendā istamq; vitandam recte nobis
 esse viuendum: propter quod scriptum est: Iustus ex fide vi Abac. 5
 uit. Quoniā neq; bonum nostrum iā videmus, vnde oportet
 vt credendo quæramus, neq; ipsum recte viuere nobis ex
 nobis est, nisi credentes adiuuet & orantes, qui & ipsam fi-
 dem dedit, qua nos ab illo adiuuandos esse credamus, & cæ-
 tera. Illuminat igitur fides quo peruenire possimus ad vitā,
 non ipsa est vita: neque ea sola viuimus, tametsi ex ea pro-
 ficiscamur ad vitam charitatis, vt a charitate proficisci-
 mur ad vitam æternitatis, quos profectionis nostræ gra- Ambrosius.
 dus a litera incipiens, Ambrosius describit ad Irenæum. Lex
 pædagogus est, inquit, Pædagogus ad magistrum ducit,
 magister noster solus est Christus. Pædagogus timetur, ma-
 gister viam salutis ostendit. Timor ergo ad libertatem
 perducit, libertas ad fidem, fides ad charitatem, chari-
 tas acquirit adoptionem, adoptio hæreditatem. Possunt &
 illa

F. ALFONSVS VIRVESIVS

Galat. 2
 illa prophetæ verba, quæ citantur ab Apostolo, eundem sensum habere, quem habent alia eiusdem Pauli. Quod autem viuo in carne, in fide filij Dei viuo. Alioquin in tantis versabatur laboribus supra modum, vt ait, grauatus supra virtutem, vt tæderet illum viuere. Collatis igitur, vt iam proferendi testimonia finem faciamus, vtriusq; locis, facile constat hanc esse totius scripturæ sententiam, quod non fide sola, vt Philippus vellet, nec solis operibus, vt credebant Iudæi, homo iustificetur, aut illi peccata remittantur, sed vtraq; fide scilicet, et charitate, per quam fides operatur, hoc in nobis fiat, idq; per Christum, cuius dona sunt fides & charitas, & vniuersa bonorum operum proles, quæ oritur ex eis, cuius etiam meritis hæc omnia pacem nobis & veniam a patre conciliant, qui ad hoc filium proposuit propiciatorem pro nobis in sanguine ipsius, cum alioqui non iustificaretur in conspectu eius omnis viuens. Porro quoties apostolus Paulus de fide loquens, illa nos iustificari sine operibus, ait, semper addit legis, vt non charitatis opera excludat, quæ potius libertas videtur esse, quam lex, sed vel opera quædam externa, quibus humana præsumptio decalogi literam seruare se credit, vel Mosaicas illas obseruationes sabbathismos & sacrificia, sine quibus procul dubio iustificabitur homo fidelis, infidelis vero nec cum illis quidē. Id minime dubium existimo fore cuius, vel mediocriter in apostolica doctrina versato. Bis enim hanc exclusionem addidit Paulus: vbi de lege Mosaica differit, inquam, Galatæ a pseudoapostolis seducti reciderant, cuius etiam extimam obseruationem in ciborum delectu & cæteris huiusmodi

2. Cor. 1
 Collectio
 ex collatione locorum.

Rom. 3

Psal. 142

Paulina
 cautio in
 excludendis operibus.

Galat. 2

iuscemodi eodem capite Petro se exprobrasse cōmemorat.
 Et ad Rom. vbi qua de lege fuerit loquutus verbis immedi- Roma. 3
 ate sequentibus exponit dicens: An Iudæorum tantum De-
 us, id quod & superius latius exposuimus: Quanquam ho-
 minem sine operibus iustificari nō negamus, si de præceden-
 tibus intelligatur, quibus iustificari meruerit. Hoc enim vt
 alias dictum est, nullis operibus, nec fide quidem mereri vs-
 quequaq; potuimus, sed gratis vt fide ita & iustitia dona-
 mur: Iustificamur autem fide simul & operibus, quia, hoc est
 homini iustum esse, fidem habere, & charitatis opera saltem
 interna. Jam ad patrum testimonia priusquam accedamus,
 est operæ precium animaduertere Philippicam æquitatem
 in disputando. Non vult humanæ sapientiæ præscriptione
 teneri, mox vt illi patrum aut conciliorum etiam testimonia
 opponuntur, clamat homines esse, prouocat ad verbum dei,
 alterutrius testamenti testimonium requirit. Eo demum in-
 sania in libello de locis theologis prorumpit, vt omnes vete-
 rum sententias quibus recentiores vtuntur irrideat, doctri-
 nas explodat, Lutherana nimirum blasphemia fretus, qui ec-
 clesiam a tempore concilij Niceni lapsam, a veritate semper
 aberrasse, ausus est pronunciare: Nunc vero suæ causæ diffi-
 sus Philippus, ad patres, qui Nicenam synodū sequuti sunt,
 atq; adeo cum illi cum Luthero toties damnati, confugit. In-
 ter hos tamen, cum permulti sint, multaue de hac materia,
 vtpote qua nulla est maiore studio in ecclesia discussa, per-
 tractauerunt, duos tantum citat, horumque singula tantum
 loca producit, cætera reiecturus, vt credo. Nam & Augu-
 R stinum

R stinum

August. stinum in opere duntaxat de spiritu et litera regnare alias di-
 Ambrosius. xerat: cæteris in libris vbiq; fugere: Ambrosius vsq; adeo ni-
 hil iuuat Philippum, vt sententiam nostram luculenter expo-
 nat: declarauit enim in commentarijs non vno loco, quam le-
 Colos. 2 gem & quæ opera excludat a iustificatione Paulus, legem v-
 trique Sabbathi & Neomeniæ & cæterorum huiuscemodit:
 addimus etiã nos legē decalogi, quatenus literis est deforma-
 ta lapideis, non quatenus spiritu reformatur in cordibus, quo
 modo sacramentum diuinitatis continere dicit Ambrosius:
 Eandem igitur legem & eadem opera ipse nunc excludit, &
 nos plusculum, vt videri possemus, ausi, omnia a merito iu-
 stificationis exclusimus. Quod vero per legem etiam mora-
 lem peccatum agnoscebatur, sed culpa non relaxetur, millies
 Roma. 2 sumus confessi. Non enim lex iustificat, sed legis obseruatio,
 nec obseruatio quidem sine Christo, si fingatur posse contin-
 gere: Solius est Christi auferre peccata, relaxare debita, iusti-
 tiam donare. Hæc quis neget? Quid vero aliud continet lo-
 cus Ambrosij? Quid igitur discriminis est (dixerit quispiã)
 inter Ambrosium & Philippum? Hoc nimirum, quod Phi-
 lippus iustitiam, qua donamur a Christo, quaque ex iniustis
 iusti simus, soli contendat inesse fidei, aut solam esse fidem, nã
 cætera donat iustificatis fide, non vt per illa iustificet, quando
 nihil est aliud iustum esse, quam credere: Ambrosius vero
 id minime ferret, qui charitati adoptionis priuilegium, atq;
 adeo iustificationis summam tribuit. An est aliud esse iu-
 stum, quam esse filium, aut est aliud iustitiæ munus, quam
 ius adoptionis? Fides, inquit, perducit ad charitatem, cha-
 ritas

ritas acquirit adoptionem, adoptio hæreditatem: Rogo Roma. 8
 vos, o Germani, an fides illa quæ perducit ad charita-
 tem, sola sine charitate iustificet? Annuitis, vt credo, ne do-
 ctoribus vestris deesse videamini. Erit igitur homo iustus,
 priusquam sit adoptione filius: erit iustus, cui hæreditatis æ-
 ternæ ius nondum est acquisitum. Hæc non modo impossi-
 bilia factu sunt, verum & cogitatu difficillima: nam intelli-
 gi non magis possunt quam fieri. Quid igitur est, quod fidei
 toties in iustificatione celebratæ relinquamus, si hæc omnia
 charitati tribuimus, aut cur eius mentio tam frequēs est Pau-
 lo & interpretibus eius? Recte interrogas. Fidei relinqui-
 mus, ducere ad charitatem, ad iustitiam, ad adoptionem, at-
 que dare, quod Iohannes ait, credentibus potestatem vt filij Iohan. 1
 Dei fiant, quod charitatis est. Est autem frequens fidei præ- Cur fidei
mentio tā
frequens,
 dicatio, vt omnis gloriandi nobis occasio adimatur: dum
 consideramus, nullis nos præcedentibus meritis nullis no-
 stris operibus: sed sola Christi gratia per fidem, addo etiam,
 per solam fidem ad iustitiam esse perductos. Iustitia vero
 non sola est fides, nec ei soli inest, alioquin iustitia perducere-
 mur ad iustitiam: sed est pietas, quæ fidem præcipue con-
 tinet & charitatem. Harum virtutum prior est fides, ma-
 ior charitas fidei vita, virtus, & energia: ideo Ambrosius fi-
 dem dixit ducere ad charitatem: Siquidem ita compara-
 tum est hominis naturæ, vt ab imperfecto (quod quidem
 sapienter animaduersum est etiam a philosophis) pro-
 grediatur ad perfectius: Perfectionis autem vinculum est
 charitas. Vsq; adeo vt & ipsam perficiat fidem, vt vna Colos. 3

R ij cum

August. cum illa iustificet: Nullum est Dei donum, Augustinus in-
 quit, dilectionis dono excellentius: Solum est quod diuidit
 inter filios regni æterni, & filios perditionis æternæ. Et hæc
 Ad Angu- ad Ambrosium. Iam Augustinus haud minus noster est,
 rinum. quam Ambrosius, in ipso etiam opere, quod nunc citat, &
 alias vnice commendat Philippus: nam cætera, metuens il-
 lorum infinitis pene locis vrgeri: tempestiuus reiecerat cri-
 minationibus. Nos vero, quo victoria sit illustrior, eius ope-
 ris duntaxat verbis vtetur, cuius testimonio Philippus do-
 ctrinam suam visus est confirmare. Primo totius libri argu-
 Argumentum operis de spiritu & li-
 tera. mentum & scopus, est legis literæ, vt mortuæ, negare iusti-
 ficationem: spiritui vero, hoc est, charitati tribuere, idcirco
 de spiritu & litera titulum fecit, quo intelligamus Pauli
 2. Cor. 3 verba, Litera occidit, spiritus autem viuificat: ad legis deca-
 logi literã & spiritum debere referri: vt cuius legis litera da-
 mnauerat humanum genus, & occiderat: eiusdem spiritum
 saluare, viuificare, & iustificare declaret. Hæc est geminæ cha-
 ritatis lex, lapideæ illius & crassæ legis, qua sola gloriabantur
 Iudæi, velut animus & vita, quam spiritum viuificantem
 appellat Apostolus. Hæc de totius operis materia generatim:
 eadem vero aliquot singularibus eiusdẽ libri dictis sunt con-
 firmanda. Declarat primum se non aduersus illos disputare,
 qui humanæ voluntati tribuunt iustificationis nostrę opus,
 sed aduersus eos, qui hoc humanarũ esse virium, gratia con-
 tempta, præsumunt. Illis, inquit, acerrime ac vehementissime
 resistendum est, qui putant, sine adiutorio Dei per seipsam
 vim voluntatis humanæ vel iustitiam posse perficere, vel ad
 eam

eam tenendam proficere: Et paulo inferius. Aiunt, ideo ista sine ope diuina non fieri, quia & hominem Deus creauit cū libero voluntatis arbitrio, & dando præcepta ipse docet quē admodum homini sit viuendum, & in eo utiq; adiuuat, qđ docendo aufert ignorātiā, vt sciat homo in operibus suis, quid euitare, quid appetere debeat: quo per liberum arbitrium naturaliter insitum viam demonstratam ingrediens, cōtinenter & iuste & pie viuendo, ad beatam eandemq; æternam vitam peruenire mereatur. Hæc secundi capitis sunt, quibus ostendit non se velle operibus nostris iustificationē adimere, vt tribuat soli fidei: sed viribus negare, vt asserat gratiæ: Interim dum resistendum censet ijs, qui humanæ voluntati sine speciali Dei ope vim iustificandi tribuunt, significat eandem volūtatem posse per diuinam opem iustificare: sed apertius infra cap. V: Hoc, inquit, frustra dici satis elucebit (proposuerat aduersæ partis obiectionem) cum & ipsam humanam iustitiam operationi Dei tribuendam esse claruerit, quanuis non fiat sine hominis voluntate, & ideo eius perfectiōem etiam in hac vita esse possibilem, negare non possumus: quia omnia possibilis sunt Deo, siue quæ facit sola sua voluntate, siue quæ, cooperantibus creaturæ suæ voluntatibus, a se fieri posse constituit. Et capite VII. Prætendit misericordiam suam scientibus eum, & iustitiam suam his qui recto sunt corde: Neque enim quia sciunt, sed etiam vt sciant eum, præ tendit misericordiam suam, neque quia recti sunt corde, sed etiam vt recti sint corde, præ tendit iustitiam suam, quia iustificat impium. Hæc cogitatio non affert su-

R iij per

Quidiusti-
tia Augu-
stino nepe
non sola
fides, sed
bona vi-
ta.
Rom. 3

Homo fit
iustus legi-
time vten-
do lege.

Gala. 3

Rom. 3

Rom. 7

Roma. 5

perbiam, quod viciū oritur, cum sibi quisq; præfidit, seq; sibi ad viuendum caput facit: Quo motu recedit ab illo fonte vitæ, cuius solius hauſtu iustitia bibitur, bona scilicet vita. Et cap. IX. Iustificati gratis per gratiam ipsius: Non itaque iustificati per legem, non iustificati per propriam voluntatem, sed iustificati gratis per gratiam ipsius: non quod sine voluntate nostra fiat, sed volūtas ostēditur infirma per legē, vt sanet gratia voluntatem: & sana voluntas impleat legem, non constituta sub lege, nec indigens lege. Et cap. X. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Iniustus ergo legitime legitur, vt iustus fiat, quod cum factus fuerit ea iam non vtitur tanq̄ vehiculo, cum peruenerit: vel potius, vt supradicta similitudine Apostoli vtar, tanquam pedagogo, cum eruditus fuerit. Et cap. XIII. Declarat eundem decalogum legē esse factorū, quæ reum fecerat hominem: & legem fidei, quæ seruat atque iustificat. Sed alterum fuit Iudæis, literam duntaxat sequentibus, alterum est fidelibus spiritus sancti gratiā assequutis. Quod operum lex, inquit, minādo imperat: hoc fidei lex credendo impetrat. Et infra. His igitur consideratis pertractatisque, pro viribus quas dñs donare dignatur: colligimus non iustificari hominem præceptis bonæ vitæ, nisi per fidem Iesu Christi: hoc est, nō lege operum, sed lege fidei, non litera sed spiritu: non factorum meritis, sed gratuita gratia. Et cap. XVI. Litera prohibens peccatum non iustificat hominē, sed potius occidit, augendo concupiscentiā & iniquitatem, præuaricationem cumulando: nisi liberet gratia per legem fidei, quæ est in Christo Iesu: cum diffunditur charitas

in cor.

in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et cap. XVII. Ibi ergo lex (nempe in veteri testamēto) extrinsecus posita est, qua iniusti terrerētur. Hic (in nouo sci licet) intrinsecus data est qua iustificarentur. Nam non adul^{Rom. 13.}terabis: non homicidium facies: non concupisces: & si quod est aliud mandatū, qđ vtiq; in illis tabulis scriptū est, in hoc, inq; sermone recapitulatur, in eo quod diliges proximū tuū tanq; teipsum, Dilectio proximi malum non operatur: Pleni^{Rom. 5.}tudo autem legis charitas. Hæc non in tabulis conscripta lapideis, sed diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Lex ergo Dei est charitas. Huic^{Rom. 8.} prudentia carnis non est subiecta, neque enim potest, sed ad hanc prudentiam carnis terendam, cum in tabulis scribuntur opera charitatis, lex est operæ, et litera occidēs præuaricatorem. Cum autē ipsa charitas diffunditur in cordibus credentium, lex est fidei & spiritus, iustificans dilectorem. Et cap. XVIII. Proinde quia lex, sicut alibi dicit, præuaricatiōis^{Rom. 4.} gratia posita est, id est, litera ista extra hominem scripta: propterea eam & ministratiōē mortis & ministratiōē dānati^{2. Cor. 3.}onis appellat: Hanc autem, id est, noui testamenti, ministratiōem spiritus & ministratiōem iustitiæ dicit: qua per donum spiritus operamur iustitiam, & a præuaricationis damnatione liberamur. Videor mihi, non ad confirmanda quæ superius dicta sunt a nobis contra Philippū, aliena testimonia producere, sed nostra ipsius verba quasi recapitulatione colligere. Proposuerat Philippus, sola nos fide iustificari: declarauit solius fidei iustificationem esse: ex iniustis iustos fieri, vt sola

vt sola sit fides nostra iustitia: execratus est eos, qui per legem per opera sua iustificari se credunt. Opposui illi charitatem, quæ vna cum fide iustificat, non iustitiam merendo, sed per Christi gratiam, cuius donum ipsa est, secum afferendo. Legem etiam illi opposui, non crassam illam veterem atque lapideam, cui soli fidebant Iudæi, sed legem spiritus nouam: qua, iniquitate in peccatorum remissione depulsa, iustitiam amplectimur, vt iusti simus. Si hæc eadem non productis locis confirmat Augustinus: si non pro his ostendendis, suadendis, defendendis, summis ingenij viribus, vberissima scripturarum sanctarum copia, aptissima earundem intelligentia & expositione contendit, fateor me causa excidisse. Ante hac iustitiam nostram charitatis legi tribuerat: opera legis ita sine fide iustificare negauerat, vt cum fide concederet: peccatorum remissionem, quam idem sit, proprio nomine nondum attigerat: hoc vero loco, quem modo citauimus, operari iustitiam, & a præuaricationis damnatione liberare, quod remissio peccatorum est, charitatis legi tribuit, non tabulis inscriptæ lapideis, sed cordibus spiritu sancto diffusæ. Videamus tamen & alia quædam his non dissimilia, ne dicam apertiora. Cap. XX. agens de discrimine vtriusque testamenti ex Hieremia. Vnde igitur illud vetus, inquit, hoc nouum, cum lex eadem impleatur per testamentum nouum: quia dixit in veteri: Non concupisces. Quia ipsi, inquit, non perseverauerunt in testamento nouo, et ego neglexi eos dicit dominus. Non ergo rerum est hæc nouitas, sed animorum, quos vetus testamentum non innouabat, nouum vero per gratiam noui hominis

Charitatis
est a dāna
tione libe
rare.

Exodi 10

minis Christi Iesu vsq̄ adeo immutat, & afficit, vt eandem
 legem a lapidibus transferat in corda, quæ translatio iustifi-
 catio nostra est per fidem inchoata, sed lege charitatis, cuius
 est ipsa iustitia, consummata: Hoc est enim quod paulo
 ante dixerat cap. IX. iustitiam esse bonam vitam. Et hoc eo-
 dem cap. XX. Dabo leges meas in mente eorum, & in cordi ^{Hiere. 31}
 bus eorum scribã eas. Vnde significauit, eos non forinsecus
 terrentem legem formidaturos, sed intrinsecus habitantem
 ipsam legis iustitiam dilecturos. Et cap. XXV. Cũ igitur
 hæc appareat distantia veteris & noui testamenti, quod lex
 ibi in tabulis, hic in cordibus scribitur, vt quod ibi forinse-
 cus terret, hic delectet intrinsecus: ibiq̄ fiat præuaricator per
 occidentem literã, hic dilector per viuificantẽ spiritum, non
 ideo dicendũ est, q̄ Deus adiuuet nos ad operandã iustitiã,
 atq̄ operetur in nobis & velle & operari pro bona volunta ^{Philip. 2}
 ter quia præceptis iustitię forinsecus insonat sensibus nostris,
 sed quia intrinsecus incrementum dat, diffundendo charita ^{Rom. 5}
 tem in cordibus nostris p̄ spiritum sanctũ, q̄ datus est nobis.
 Et cap. XXIX. Declarat eandem esse iustificationẽ legis &
 fidei his verbis, Sic enim gentes quæ nõ sectabantur iustitiã
 apprehenderunt iustitiam. Iustitiam autem quæ ex fide est,
 impetrando eam ex Deo, non ex seipsis præsumendo: Israel ^{Rom. 9}
 vero persequens legẽ iustitię, in legem non peruenit. Quare?
 Quia non ex fide, sed tanquam ex operibus: id est, tanquam
 eam per semetipsos operantes, nõ in se credentes operari De-
 um. Et mox pauculis interiectis, & adhuc dubitamus, inq̄t,
 quæ sint opera legis, quibus homo non iustificatur, si ea tanq̄
 S sua

sua crediderit sine adiutorio & dono Dei, quod est ex fide Iesu Christi? Quid ego frustratim hæc aut illa verba quasi vellicando produco? Nihil est in hoc toto opere frequētius Augustino, quam charitatem & eius opera fidei in iustificatione nostra coniungere: tantumq; abest ab eius intentione hoc Lutheri dogma, quo iustitię summam refert in solam fidem, vt etiam in earum rerę collectione, quibus homo quasi per gradus ad verā iustitiā ascendit: fidem nō iustitię proximā, sed quartā a iustitię dilectione posuerit. Cap. XXX. Neq; em̄ lex impletur nisi libero arbitrio: sed per legē cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatū: per gratiam sanatio animæ a vitio peccati: per animæ sanitatem libertas arbitrii: per liberę arbitriū iustitiæ dilectio: per iustitię dilectionē legis operatio. Si sola fides, quod Philippus astruit iustificare potest, cur non Augustinus in exquirenda iustitia ad fidei gradum inuestigatiōis suæ cursum sistit? Quid illi opus erat vsq; ad liberę arbitrium et iustitiæ dilectionem progredi? Quo in loco non ita distinguit iustitiæ dilectionē a legis opere, vt intelligat, eandem iustitiæ dilectionē nō esse legis opus & obseruationē. Quid est em̄ qd ipsa lex demū velit, atq; præcipiat, nisi vt iustitiā diligamus? Sed hæc iustitiæ dilectio, quasi generalis quædam affectio est, ex qua velut ex fonte, iustitiæ singularia opera iusta tēporis necessitatis aut decoris oportunitate procedunt: Quod quidē obseruandū est in verbis Augustini, ne illum temere inconstantia arguamus. Alioquin dixerat superius, iniustum lege legitime. vti, vt iustus fiat, & mox eodē ferme periodo eius est
se dia

Rom. 3

se dixit legitime vti lege, qui iustus iam fuerit, quæ duo dicta videntur in specie pugnare. Sed soluitur nodus intelligēdo (quod loco quem modo citauimus dictum est) legis dilectionem esse veram iustitiam, eandemq; totius iustitiæ radicē, quo supposito, nulla est pugnantia. Nam legitimus legis vsus, qui iustum facit, dilectio iustitiæ est, qua cōcepta facescit ipsa quodam modo lex, cuius coercionē non est iam opus diligenti iustitiam, atq; adeo huiusmodi dilectione iusto: sed rursus cum hac iustitiæ dilectione seruat legē, iam iustus legitime vtitur lege, & ita fit, quod postremo loco citauimus, vt per iustitiæ dilectionem fiat legis operatio. Neq; hac solū nominis varietate vtitur Augustinus in exponenda iustitiā, vt nunc charitatem, nūc omnia bona opera iustitiam appellet, verum & gratiam aliquando vocat iustitiam: cum tamē dixerit nō semel, iustitiam ita fieri a Deo in nobis, vt tñ sine voluntate nostra non fiat. Est autem locus omnium manifestissimus q̄ gratiam vocauit iustitiā cap. XXVII. id quod tam diserte animaduertendum esse duximus: quod ab hoc iustitiæ nomine proficiscatur, quod alicubi dicit, bona opera nō fieri nisi a iustificato. Iam enim ad locum accedimus, quē citauit Philippus, cuius citationem nō video qd illum iuuare queat, nisi hoc, ex quo videtur sibi posse colligere: bona opera non iustificare: sed ab his, qui iam iustificata sunt, fieri. Nō dubito tamen, quin prudens lector & integer iam dudum intellexerit, quam multa respōdere possimus: fiunt enim bona opera ab eo qui iam charitate ac iustitiæ dilectione, quod legis summa est, fuerit iustificatus: aut ab eo, qui gratia

Exponit
sententiā
suam au-
gustinus.

Rom. 1

præuentus, vim perficiendæ legis acceperit: Quod si Philip-
pus hac sententiā, qua dictum est, bona opera a iustificatis
fieri, suam doctrinam confirmari credebatur, miror, quod il-
lam ab altero apertiore loco non petierit, in quo non perfun-
ctorie attingitur, sed plusculis verbis explanatur: Nisi forte
hoc ipsum veritus est, ne quo facilius Augustini perciperetur
intentio, eo difficilius ipse suam doctrinam Augusti-
ni roboraret autoritate, id quod productis verbis facile
quisque deprehendet. Sic intelligendum est, inquit, facto-
res legis iustificabuntur: ut sciamus, aliter eos non esse facto-
res legis, nisi iustificentur: ut non iustificatio factoribus acce-
dat, sed factores legis iustificatio præcedat. Quid est enim al-
liud iustificati, quam iusti facti: ab illo, scilicet, qui iustificat
impium, ut ex impio fiat iustus. Si enim ita loqueremur, ut
diceremus, homines liberabuntur, hoc utique intelligeretur,
eis qui iam homines essent, accedere liberationem. Si autem
diceremus, homines creabuntur: non utique intelligeretur
creari, qui iam homines erant: sed ipsa creatione homines
fieri. Ita si dictum esset, factores legis honorabuntur: re-
cte non acciperemus, nisi honorem illis, qui iam essent fa-
ctores legis, accedere: cum vero dictum est: factores legis
iustificabuntur: quid aliud dictum est, quam iusti iustifica-
buntur, factores enim legis utique iusti sunt. Ac per hoc tãtun-
dem est, ac si diceretur, factores legis creabuntur: non quia e-
rant, sed ut sint, ut sic intelligerent etiã Iudæi legis auditores,
indigere se gratia iusti iustificatoris, ut possint esse factores.
Hæc Augustinus cap. XXVI. quo in loco hoc agit, ut ex-
ponat

ponat quomodo gratis iustificemur, cum alias dixerit Paulus, factores legis esse iustificandos: Idcirco Augustinus præcedenti periodo quæstionem exorsus ait. Neq; enim contra seipsum diceret (nempe Paulus) quod ait, factores legis iustificabuntur, tanquam per opera, non per gratiam iustificentur, cum dicat, gratis iustificari hominem per fidem sine operibus legis: nihilq; aliud velit, intelligi, in eo quod dicit gratis, nisi quia iustificationem opera non præcedunt, &c. Vtriusque igitur loci intelligentiam ita attemperat Augustinus, ut in summa dicat: ita homines operibus iustificari, ut non tamen propter opera iustificentur, sed gratis: Quæ expositio nõ adimit iustificationi opera nostra, sed merita, hoc est, præcessionem, quod est causæ efficientis, nõ comitacionem, quod est causæ formalis. Si enim propter opera legis iustificarẽtur, iam iustificatio accederet operantibus, essetque quasi merces operis retributa, non immeritis gratuito data, quod verbis Apostoli posterioribus aduersaret. Si vero sine nostris prorsus operibus iustificaremur, quomodo verè esset, quod priora verba habent, factores legis iustificari? Hanc vtriusq; loci contemperacionem exemplo exponit, & confirmat, ad apostolicam doctrinam per quam apposito. Ita enim dicuntur factores legis iustificari, non ut dicerẽtur honorari, quod esset conferre meritis præmia, sed ut homines dicuntur creari, quia ut homo non potest esse homo sine creatione, ita iustus non potest esse iustus sine legis obseruatiõẽ, saltem illa quam appellauit iustitiæ dilectionem, charitatem, spiritum legis viuificantem, et si quæ sunt alia id genus nomina. Hoc est quod

Conciliat Augustinus verba Pauli, que pugnare viderẽtur minus attentis.

diximus, non opera nostra, aut vlla merita, præcedere iustificationem, vt propter ea iustificemur, quod esset causæ efficiæ, sed comitari, quod est causæ formalis. Ab hac autem iustificatione quæ legis opere, nempe charitate ac dilectione iustitiæ fit, proueniunt cætera opera, quæ dicuntur accedere iustificatis: Tolle hanc Augustini expositionem, & iam iustificatio nostra sine nobis, sine voluntate nostra, sine libero arbitrio fiet, quæ toties negauit Augustinus. Non igitur vno loco, vt Philippus citat, sed toto opere de spiritu & litera hoc agit Augustinus, vt doceat ex Paulo, ita nos non propter opera nostra iustificari, vt per ea tamē iustificemur, solius autem fidei iustificationem nec attingit quidem, nec meminit vquam, nec inter tam multas iustitiæ acceptiones, quibus gratiam, legem, charitatem, opera bona iustitiā appellauit, obrepserit illi, vt fidem appellaret iustitiā. Nempe quod illa in sacris literis inueniebat, hoc nunquam inuenerat.

Philippica VIII. Qua solutiones argumentorum, quibus Philippus respondet catholicis confutatur.

Osteaquam Philippus conatus est nequicquam fidei solius iustificationem scripturæ testimonijs stabilisse, nostrorum etiam argumētis respondet, illorum quoque responsiones interdum refellit, idēq; multis adeo verbis, vt si omnia essent recensenda, sola transcriptio volumen huius disputationis in immensum augeret, sed nos assumpti operis modum sequentes ad cribrum, quod aiunt, omnia secernemus, ne pulueris sui copia
fane